

56
8/11 1980

Minner om Marit fra «Gamle Bjørkeng»

Bjørkeng, som er en av de gamle gårder oppe i Øverbygd ble først ryddet av Erik Estensen fra Tynset. Men han likte nok ikke nybyggerlivet oppe i ødemarkene og reiste tilbake etter et års tid. Det ble broren Lars Estensen som ble å bosette seg på Bjørkeng i 1846.

Han hadde vært dreng hos lensmann Krogseg på Moen et års tid forut. Det var vel forgd Holmboes ledelse som gav motet til å begynne nybyggerlivet der oppe i ødemarken. Dessuten ble de lovet gull og grønne skoger, de fikk tildelt på hundrevis av mål og eiendommene gikk mot fjelltoppene. Det var vel dette vakre skue i midnattsola der oppe ved elvebreddene som gav motet til å begynne det nye livet. Stedet egnet seg ypperlig til nydyrking da det ikke fantes et eneste sten i marken. De fant bare ildsteder under plogåren fra Samenes vandringer. De kom jo inn i urfolkets land som historien forteller om. Samene ble fortrengt av nybyggerne den første tiden. Gnissninger oppsto. Der var holdt reinbeitekom. Med utsendinger fra Finland og Sverige. Samene ble fortrengt til andre områder med lov om beiterett på norsk side. Fra mai til september Bjørkeng ble fradelte. Skjellet som eides av P. Thomassen som var bosatt oppe i Øverbygd allerede i 1772. De kom i fra Nord-Sverige. Likeså Øverbygd var allerede ryddet tidlig på 1800 tallet av Embret Knutsen fra Tydal. Det siges at hjelpsomheten og gjestfriheten var stor i hine harde dager. Det var vel en selvfølge, for hvordan kunde de ellers overleve? Det er vanskelig å forestille seg ødemarkene i den tid med de lange og harde vintrene i kulde og uvær. Men disse hardbarkedede dølinger syd fra dalene var nok vant å måtte overleve slik som i det miljøet de var kommet ifra. Det var slitets trælere som måtte streve sent og tidlig for å overleve. Det var mange mil til handelsmannen, som var Storsteinnes og Målsnes som i den tid lå nærmest. De første årene bodde de primitivt i gammer før de fikk tømret seg opp den første stuen.

De måtte rydde land til åker og potetland, men de var utmerkede fangstfolk med sin egen teknikk for å fange fuggel og vilt. Det yrte jo av fuggel og småvilt i busker og kratt, og der oppe i fjellene gikk reinen på beite, med rovdirene helt bortunder stuedøra som ulv og bjørn. De hadde «munladninger» i den tid og det fortelles tragedier med bjørnen og buskapen utenfor grinden og massemyrderier med ulven i saueflokkene. I elva og vannene var det tjukt av ørret og røye og det kokte av «harr». De fisket det

de orket til vinterforåd. Kvarterene måtte være fulle av nedsaltet elvefisk. Det var buskapen og markens grøde de måtte leve av. Knagre år kunne det bli når potetkålen og kárnåkrene frøs tidlig på ettersommeren. Derfor la de potetlandene sine oppe i liene, for å berge potetgraset lengst mulig utover høsten. Ved Fjellfroskelvens bredder ble det dyrket jord og land, det spirt og det grodde på «Gamle Bjørkeng».

Den første tømmerstuen var opbygd og det var nyridding, det ble dyrket jord og land, det var krefter og pågangsmot. Men frøet må spire. Lars Estensa måtte ned til Rundhaug for å finne seg sin livsledsagerske. Ho Marit Bårdsdr. f. Opdal var kommet som tjenestepike til Nils Kirkenes i midnattsolen og heggblomstringen der oppe ved elvebredden, og i den forferdelige myggsvermen så tidlig på forsommeren. Av dette elskovssplet ble det et fruktbart ekteskap med årene. (gift 1/8 1854.)

Fem sønner og to døtre kom til verden. Den ene gutten og jenta døde i meget ung alder. Men med årene ble det arbeidskraft.

- Av Odd Bjørklund -

Sønnene forteller: «De må hver bidige dag opp ved femtiden hver morgen for å begynne det slitets kav for å eksistere. Det var ingen pardon - det var streng disiplin. Med denne store arbeidskraft ble det med tiden en av bygdas største oppdyrkede gårder.

Den eldste av sønnene, Erik ble å overta gården. Han var odelsgutten. Han måtte bare opp til Divimo for å finne sin ekteviv Marit. Hennes foreldre var Tore Johannessen og Mali Bersvend-sdr. Kjæreng fra Tynset. Disse bosatte seg oppe ved Divimo. Den første boplassen måtte forlatet da elven steg midt oppå husveggen om våren i flommen. Dette stedet kalles den dag i dag for «Gammel-Rommet». De måtte flytte ned til Divimo. Men det samme hendte der - hver vår gikk flommen over sine bredder og ødela potetland og kornåkrer. De måtte ofte så opp igjen ved st. Hanstider når flommen var minket ned igjen. Det ble ofte uår og armod med den store barneflokket oppe på Divimo. Det kom der til verden fire sønner og tre døtre, så Tore og Mali så vel ingen annen utvei enn å flytte fra bygda og ut til havet, de var lovet jord og land ute på Brøstadbotn. Der kunne det bli lettere å ernære seg av havets fisk.

Det var vel ikke så enkelt å livberge seg opp på Divimo i de korte sommermånedene og det

harde vinterklimaet. Når det ble uår, var det skogsdrifta som ble attåtnæringa. Kravane gikk over fjellet til Storsteinnes med bord, bark og tjære. Ferdasvegen over fjellet forteller sin historie om da dølingene kom nedover Heia så kunne Ophusgårdene i nedre enden på Sagelvvann høre aloen av dem. Det var vel ofte en dram med på sleden for å varme seg opp i vinterkulda. Den ene av karene hadde en gang vært ute i hardt vær og forfrosset seg. En tid etter den strabasjose ferden måtte han oppsøke legen som sa: «Du har vært sammen med urene kvinner»? Mannen svarte: «Nei da, nei da, je har forfrøst meg je».

Borte på Brattbakken, rasteplassen på rotstubbene stod det skrevet «Her hestens krefter prøves må, om han skal lasset med seg få, her spennes hver en sene. Ta kun en hvil ved hver en kneik, så blir det mere likt en leik, det skulle jeg nok mene.

Neste vers: Ja det er både vist og sant! Men om du i din veske fant en flaske brennevin? Du styrket blir og tar et tak, og synes det er ingen sak å dra det tunge svin.

Tore Johannessen svarer: «Her må man bruke sin forstand og hesten gi en hjelpens hand. Her vises bør ditt hjertelag, dog uten vin av noget slag.

Tore Johannessen får svar: «Tal ei om hjertelaget du med hyklermaske på. Tenk på din gamle magre ku og småfe likeså, som efter høy har higet. Gi hoppen din litt mere mat, så hun blir noget mindre flat, så kjører du til riget».

Tore Johannessen svarer: «Store ord det hjelper ei på livets tornefulle vei. Når flaskens innhold du har kjørt, og denne alltid med dig bær, da er jeg redd du er en mann som ei Guds rike arve kan.

Så Tore Joahnnessen og Mali flyttet ut til Brøstadbotn med ungflokket i 1879. De fikk jord og land ut mot sjøen, bygde seg hus der og bodde i noen år. Men Tore som var vant med innlandet skog og fjell, likte seg visstnok ikke ute ved sjøen. Så han flyttet fem km. inn på landet til Elvevold. Datteren Marit Tore sen fortalte: «Jeg var 20 år den gangen og måtte gå med buskapen fra Divimo og nedover dalen. Den første kvelden kom jeg til Bardufoss og overnattet hos Ingeborg Fossmoen, men neste dag bar det videre over fjellene mot Brøstadbotn. Det var nok en strabasjøs tur med buskapen som tok flere dager, men vel framme med utslitte komagsåler.

Det var ikke veier i den tid, de

Marit Tøresen var bare 20 år den gangen hun gikk med buskapen fra Divimo i Øverbygd og helt ut til Brøstadbotn. Det var i 1879 for hundre år siden.

nok for stor. Det kunde vel ikke «bære seg» noe særlig da de måtte ha flere drenger og tauser i arbeide.

Erik som var lam i begge beina kom seg hver dag over gården og bori vedskuret som saget og hugde all brenselet til gården. Hans far Lars Estensen døde etter et langt og tungt liv i 1911, han hadde kavet og slitt opp den store gården som måtte være en kamp på liv og død for eksistensen der oppe i ødemarken id i de første nybyggerår. Men med årene hadde han jo fått god arbeidskraft av sine fire sønner som slet og trasket hjemme langt opp i ungdomsårene. Om høsten 1912 brandt det store fjøset ned til grunnen med all avling som gikk tapt i flammene. Buskapen ble reddet og bortsatt rundt omkring på gårdene ute i bygda til neste høst til fjøset igjen var oppbygd. Gnister fra gruva sies å være brannårsaken.

Det ble sorg og elendighet på Bjørkeng, det var mye sykdom og da spanskesyken herjet som verst i 1918. Deres datter Tordis skulle til å dø, hun ble reddet som et mirakel. Legene fra Tromsø kom opp og reddet livet hennes. En dag kom lege Holmboe inn fra kammerset og sier at Tordis er våknet til liv og er på bedringes vei. I 1921 døde hun brått nede i Stockholm bare 25 år gammel, det ble sorg i familien som de aldri kom seg over.

Men borte i fjøset på Bjørkeng var det liv og spektakkel mang en gang. En dag kom Siri Anna som et uvær inn fra fjøset hun er rasende og forteller at Arthur (12 år) har tjærebreidd grisen over det hele. Det ble et forferdelig oppstyr, da grisen skulle slaktes i nær framtid og var nesten umulig å få ren igjen. arthur kom ut i hardt vær for sine rampestreker til glede og oppmuntring for Siri Anna som så ofte var blitt ergret av han Arthur. Han gjorde ofte fante-streker til henne mens hun satt og melket og laget hele orgel-bruset med gnissninger på fjøsrutene og alkens bråk og ulyder ute i loven i mørket. Hun Siri Anna var visstnok mye mørkeredd og overtroisk av seg og trodde på nisser, hulder og troll.

Gamle Bjørkeng i Øverbygd fra 1846 - 1939. Her bodde fire generasjoner.

Ute på trappen sitter Marit og Erik med et av barnebarna. Byggestilen med seder og skikker hadde de eldste med seg fra Tynset.

Ho Marit og han Erik levde opp i den høye alder til 90 år. Nå er det bare minnene igjen fra gamle Bjørkeng.

Gamle Bjørkeng